

Seksuaalse enesemääramise vastaste süütegude koosseisude vastavusest Euroopa Nõukogu Istanbuli konventsioonile

Analüüs

Ülesandepüstitus

Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis aastani 2027 on punkt „Viime karistusseadustiku seksuaalse enesemääramise vastased süüteod Istanbuli konventsiooniga vastavusse, võttes arvesse nõusoleku põhimõtet, et tagada seksuaalvägivalla ohvritele parem kaitse“, mille täitmiseks on justiitsministeeriumile antud ülesanne analüüsida seksuaalse enesemääramise vastaste süütegude vastavust naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioonile¹ ehk Istanbuli konventsioonile.

Seega, käesoleva analüüsi uurimisküsimus ongi – kas seksuaalse enesemääramise vastased süüteokoosseisud Eesti õiguses, täpsemalt karistusseadustiku paragrahvid 141, 141¹ ja 143, vastavad Istanbuli konventsioonile?

Analüüsi ülesehitus

Analüüsis antakse lühike ülevaade Istanbuli konventsioonist ning selle järelevalvemehhanismist, mida oleme konventsiooni osana samuti ratifitseerimise käigus aktsepteerinud. Käsitletakse seda, kuidas on seksuaalvägivald, sealhulgas vägistamine, reguleeritud Istanbuli konventsiooni artiklis 36 ja Eesti karistusseadustiku paragrahvides 141, 141¹ ja 143. Samuti seda, milline oli ekspertgrupi GREVIO ja konventsiooniosaliste komitee hinnang Eesti õigusele seoses konventsiooni artikli 36 rakendamisega. Vaadeldakse ka GREVIO hinnanguid teiste riikide aruannetes seoses konventsiooni artikli 36 rakendamisega. Selgitatakse lühidalt nõusolekust/tahtevastasusest lähtumise mudeleid. Analüüs lõpeb järeldustega ning võimalike järgmiste sammude nimetamisega.

Analüüsi lühikokkuvõte

Vastus uurimisküsimusele on eitav. Analüüsis jõutakse järeldusele, et seksuaalse enesemääramise vastased süüteokoosseisud, täpsemalt KarS § 141, 141¹ ja 143 ei vasta täna täiel määral Istanbuli konventsiooni artiklile 36.

Konventsiooni artikli 36 lõige 2 sätestab, et nõusolek tuleb anda vabatahtlikult inimese vaba tahte tulemusena, mida hinnatakse kaasnevate asjaolude kontekstis. Eesti karistusseadustikus on karistatav inimese tahte vastane suguuhe või muu sugulise iseloomuga tegu vägivallaga või ära kasutades inimese seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama (vastavalt karistusseadustiku paragrahvid 141 ja 141¹). Nõusoleku puudumist väljendavad mõlema koosseisu puhul sõnad „inimese tahte vastane“, samas peab lisaks nõusoleku puudumisele/tahtevastasusele esinema ka vägivald või ohvri seisundi ära kasutamine. KarS § 143 puhul ei pea esinema vägivalda ega seisundit, milles inimene ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, küll aga peab ohvri ja kurjategija vahel olema sõltuvussuhe. Seega, üksnes nõusolekuta/tahtevastane suguuhe või muu sugulise iseloomuga tegu ei täida KarS § 141, 141¹ või 143 koosseisu.

---

¹ Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon. RT II, 26.09.2017, 2. <https://www.riigiteataja.ee/akt/226092017002>

Järeldus:

Kui soovime viia Eesti karistusõiguse Istanbuli konventsiooni artiklile 36 vastavaks, peaks KarS § 141, 141¹ ja 143 lähtuma nõusolekust/tahtevastasusest ehk karistatav peaks olema nõusolekuta/tahtevastane suguühe või muu sugulise iseloomuga tegu, ilma et lisaks nõusoleku puudumisele/tahtevastasuse väljendamisele peaks samaaegselt esinema veel mingeid täiendavaid tingimusi.

Loogiliseks järgmiseks sammuks on seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse (VTK) koostamine, milles pakume välja erinevad variandid, milliseid KarS-i sätteid ja kuidas muuta.

Selleks peaks VTK vastama muuhulgas järgmistele küsimustele:

- Kuidas läheneda nõusolekust/tahtevastasusest lähtumisele ehk kas valida jah-mudel või ei-mudel?
  - Tuua välja mudelite plussid, miinused ja mõjud (menetlusele, ohvrite kaitsele, soolisele võrdsusele, halduskoormusele, kahtlustatavate-süüdistatavate põhiõigustele jne).
  - Kirjeldada detailselt jah-mudeli ja ei-mudeli variatsioonid, sest mõlema mudeli piires on võimalik asja lahendada erinevalt.
- Pidades silmas, et tõendamise keerukus ei kao, kuidas tagada, et menetlusosaliste õigused on kaitstud, süütuse presumpatsioon jääb kehtima jne?
- Milliseid lisategevusi seadusemuudatus nõuab (näiteks menetlejate ja teiste seotud isikute koolitamine, avalik kommunikatsioon ja üldsuse teadlikkuse tõstmine, andmebaaside arendus, et tagada asjakohane statistika)?

VTK tuleb teha seotud asutusi ja huvigruppe kaasates (ministeeriumid, ülikoolid, kohus, prokuratuur, advokaat, politsei, õiguskantsleri kantselei, huvikaitsjad, kodanikuühiskonna esindajad jt), et selgitada välja sobivaim lahendus. Sobivaima lahenduse osas on vaja poliitilist otsust.

Ühtlasi arvestada asjaoluga, et 2025. aasta lõpus peame andma konventsiooniosaliste komiteele ülevaate vahepealsetest arengutest ehk konventsiooni rakendamise parandamiseks võetud meetmetest.

Istanbuli konventsioon ja selle järelevalvemehhanism

Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon ehk Istanbuli konventsioon² võeti vastu 11. mail 2011 ning jõustus 1. augustil 2014.

Eesti ratifitseeris konventsiooni 26. oktoobril 2017 ilma reservatsioonideta ning ratifitseerimine jõustus 1. veebruaril 2018³.

---

² Konventsiooni ametlik alaleht Euroopa Nõukogu veebilehel: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/home>

³ Välisministeeriumi teadaanne välislepingu jõustumisest. RT II, 28.02.2018, 3. <https://www.riigiteataja.ee/akt/228022018003>

Seisuga 4. veebruar 2024 on Istanbuli konventsiooni allkirjastanud 44 riiki ja ratifitseerinud 38 riiki⁴. Lisaks riikidele on konventsiooni ratifitseerinud ka Euroopa Liit⁵. Kõik 27 Euroopa Liidu liikmesriiki on konventsiooni allkirjastanud, kuid ratifitseerinud ei ole Bulgaaria, Tšehhi, Ungari, Leedu ja Slovakkia.

Istanbuli konventsioon on laiaulatuslik rahvusvaheline instrument, millega sätestatakse konventsiooniosalistele selged kohustused naistevastase ja perevägivalla vastases võitluses. Konventsioon jaguneb kaheteistkümneks peatükiks, sealhulgas ennetamine, kaitse ja toetus, terviklikud poliitikad, rahvusvaheline koostöö jne. Üks ulatuslikumaid peatükke käsitleb materiaalsel karistusõigust (V. peatükk, artiklid 29-48). Konventsiooni tõhusa rakendamise tagamiseks konventsiooniosaliste poolt sätestab konventsioon konkreetse järelevalvemehhanismi⁶. Täpsemalt käsitleb järelevalvemehhanismi konventsiooni IX. peatükk ehk artiklid 66-70.

Järelevalvemehhanismi ühe osana näeb Istanbuli konventsioon ette sõltumatu ekspertgrupi GREVIO loomise⁷. GREVIO roll on jälgida ja hinnata Istanbuli konventsiooni rakendamist konventsiooniosaliste poolt. GREVIO koosneb viieteistkümnest 4-aastaseks ametiajaks valitud sõltumatust ja erapooletust eksperdist, kellel on erialateadmised inimõiguste, soolise võrdõiguslikkuse, naistevastase vägivalla ja/või ohvrite abistamise ning kaitse valdkonnas. Järelevalvemehhanismi n-ö teine sammas on Euroopa Nõukogu juures regulaarselt kogunev konventsiooniosaliste komitee, mis koosneb konventsiooniosaliste ametlikest esindajatest. Muudele ülesannetele lisaks valib konventsiooniosaliste komitee GREVIO liikmed ning kiidab heaks GREVIO poolt koostatud hindamisaruanded (sh neis sisalduvad soovitused)⁸.

GREVIO viis Eesti suhtes läbi konventsiooni artiklis 68 sätestatud esmase (lähteolukorra) hindamismenetluse, mis on mitmeetapiline. Kõigepealt saatis GREVIO oktoobris 2020 Eestile hindamisküsimustiku. Aprillis 2021 saatis Eesti GREVIO-le kirjalikud vastused ehk riigiaruande. Peale kirjaliku sisendiga tutvumist tegi GREVIO veebruaris 2022 Eestisse 5-päevase hindamisvisiidi. Hindamismenetluse tulemusena koostas GREVIO aruande⁹, milles antakse hinnang sellele, kui hästi Eesti on Istanbuli konventsiooni rakendanud ning tehakse soovitusi ja ettepanekuid selle kohta, kuidas võiks tuvastatud probleemidega tegeleda. Detsembris 2022 kiitis konventsiooniosaliste komitee heaks Eesti kohta koostatud hindamisaruande ning võttis vastavalt konventsiooni artikli 68 punktile 12 vastu GREVIO aruandes Eestile tehtud soovitused¹⁰. Nii hindamisaruanne kui ka soovitused on avalikult kättesaadavad Istanbuli konventsiooni ametlikul veebilehel¹¹.

---

⁴ <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyenum=210> Ratifitseerinud riikide hulka ei ole arvestatud Türgi, kes astus Istanbuli konventsioonist välja 2021.

⁵ Euroopa Liidu poolne ratifitseerimine jõustus 01.10.2023.

⁶ Konventsiooni artikkel 1 – Konventsiooni eesmärgid, lõige 2.

⁷ GREVIO ehk *Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence*. Konventsiooni artiklid 66-67, <https://www.riigiteataja.ee/akt/226092017002>

⁸ *Ibid*

⁹ GREVIO's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) ESTONIA, <https://rm.coe.int/grevio-inf-2022-32-eng-final-report-on-estonia-publication/1680a8fcc2>

¹⁰ Recommendation of the Committee of the Parties, <https://rm.coe.int/ic-cp-inf-2022-9-cop-recommendation-estonia-eng/1680a952f9>

¹¹ <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/estonia>

Hindamisaruande eessõnas¹² selgitab GREVIO, et tehtud hinnangule tuginedes tehakse aruandes ettepanekuid meetmete kohta, mis tugevdavad konventsiooni rakendamist. Meetmete soovitamisel on GREVIO võtnud kasutusele eri fraasid, mis vastavad erinevatele kiireloomulisuse tasemetele, märkides samas, et need kõik on olulised. Tähtsuse järjekorras on need "nõuab tungivalt"¹³, "soovitab tungivalt"¹⁴, "julgestab"¹⁵ ja "kutsub üles"¹⁶. GREVIO kasutab fraasi „nõuab tungivalt”, kui ta leiab, et on vaja viivitamatut tegutsemist osalise õigusaktide või poliitika Istanbuli konventsiooniga vastavusse viimiseks või selle rakendamise tagamiseks. Fraasi „soovitab tungivalt” kasutatakse juhul, kui GREVIO on täheldanud puudusi, mis tuleb lähitulevikus kõrvaldada, et tagada konventsiooni terviklik rakendamine. Kolmandat kiireloomulisuse tasandit näitab tegusõna „julgestab“ kasutamine, mida kasutatakse puuduste korral, mis nõuavad tähelepanu, kuigi seda võib osutada ka hilisemas etapis. Tegusõna „kutsub“ osutab väikestele lünkadele rakendamisel, mille kõrvaldamist palutakse osalisel kaaluda, või ettepanekutele, mis on tehtud rakendusprotsessis suuniste andmiseks.

Eesti peab 2025 detsembris ehk kolme aasta möödumisel raporti ja soovitude heakskiitmisest andma konventsiooniosaliste komiteele ülevaate vahepealsetest arengutest ehk konventsiooni rakendamise parandamiseks võetud meetmetest¹⁷ – kuidas oleme olukorda parandanud, milliseid soovitusi arvesse võtnud jne. Soovitude täitmata jätmine ei too kaasa rahalisi või muid sanktsioone, ent on sellegipoolest taunitav ning sellele võib järgneda rahvusvaheline halvaksapanu. Täitmata soovitudele juhvivad tähelepanu GREVIO ja konventsiooniosaliste komitee ning need esitatakse uuesti.

Seksuaalvägivalda, sealhulgas vägistamise regulatsioon Istanbuli konventsioonis

Istanbuli konventsiooni artikkel 36¹⁸ käsitleb seksuaalvägivalda, sealhulgas vägistamist ja kohustab konventsiooniosalisi võtma vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et järgmised tahtlikud teod oleks kriminaliseeritud:

- a) sugulise iseloomuga teona mingi kehaosa või eseme viimine teise isiku tuppe, pärakusse või suhu ilma teise isiku nõusolekuta;
- b) sugulise iseloomuga tegude toimepanemine teise isiku peal ilma tema nõusolekuta;

---

¹² Aruande lk 4: <https://rm.coe.int/grevio-inf-2022-32-eng-final-report-on-estonia-publication/1680a8fcc2>

¹³ Aruandes inglise keeles *urges*

¹⁴ Inglise keeles *strongly encourages*

¹⁵ Inglise keeles *encourages*

¹⁶ Inglise keeles *invites*

¹⁷ Provisional timetable for the baseline evaluation procedure: 2016-2028 <https://rm.coe.int/provisional-timetable-for-the-baseline-evaluation-procedure-2016-2028/1680a9d977>

¹⁸ Istanbuli konventsioon eesti keeles: <https://www.riigiteataja.ee/akt/226092017002>; Artikli 36 inglise keelne tekst: *Article 36 – Sexual violence, including rape*

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the following intentional conducts are criminalised:

a engaging in non-consensual vaginal, anal or oral penetration of a sexual nature of the body of another person with any bodily part or object;

b engaging in other non-consensual acts of a sexual nature with a person;

c causing another person to engage in non-consensual acts of a sexual nature with a third person.

2 Consent must be given voluntarily as the result of the person's free will assessed in the context of the surrounding circumstances.

3 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the provisions of paragraph 1 also apply to acts committed against former or current spouses or partners as recognised by internal law.

- c) teise inimese sundimine sugulise iseloomuga tegudele kolmanda isikuga ilma tema nõusolekuta.

Artikli 36 lõige 2 sätestab, et nõusolek tuleb anda vabatahtlikult inimese vaba tahte tulemusena, mida hinnatakse kaasnevate asjaolude kontekstis.

Sama artikli lõige 3 kohaselt peavad konventsiooniosalised võtma vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid, et lõiget 1 kohaldataks ka tegude suhtes, mis on toime pandud riigisisese õiguse kohaselt tunnustatud endiste või praeguste abikaasade või partnerite vastu.

Artikli 36 olemust selgitavad konventsiooni seletuskirja punktid 189-194¹⁹. Seletuskirja punktis 192 selgitatakse, et vägistamise/seksuaalvägivalla kuritegude menetlemine nõuab tõendite kontekstitundlikku hindamist, et teha juhtumipõhiselt kindlaks, kas ohver andis seksuaalseks tegevuseks vabatahtliku nõusoleku. Niisuguse hindamise juures tuleb teadvustada mitmesuguseid käitumuslikke reaktsioone seksuaalsele vägivallale ja vägistamisele, mida ohvritel võib esineda, ning see ei tohi põhineda niisuguses olukorras tüüpiliseks peetava käitumise eeldamisel. Samavõrra oluline on tagada, et vägistamist puudutavate seaduste tõlgendamist ja vägistamisjuhtumite kohtulikku menetlemist ei mõjutaks soolised stereotüübid ning müüdid meeste ja naiste seksuaalsuse kohta.

Seletuskirja punktis 193 rõhutatakse, et konventsiooni artikli 36 rakendamisel peavad konventsiooniosalised sätestama kriminaalõigusnormid, mis hõlmavad vabatahtliku nõusoleku puudumise kontseptsiooni kõigi punktides a kuni c loetletud seksuaalsete tegevuste puhul. Siiski jäetakse (konventsiooni) osapoolte otsustada, millist konkreetset sõnastust õigusaktides kasutada ja millised on tegurid, mida peetakse vabatahtliku nõusoleku andmist välistavaks. Artikli 36 lõige 2 täpsustab vaid, et nõusolek tuleb anda vabatahtlikult, isiku vaba tahte tulemusena, mida hinnatakse ümbritsevate asjaolude kontekstis.

Punktis 194 selgitatakse, et seksuaalvägivald ja vägistamine peavad olema karistatavad sõltumatult toimepanija ja kannatanu vahelistest suhetest. Seksuaalvägivald ja vägistamine on väärkohtlevates suhetes levinud võimu ja kontrolli väljendamise viisid ning neil on tõenäosus ilmned ka lahkuminekua ajal ja järel. On äärmiselt oluline tagada, et niisuguste aktide menetlemisel ja kriminaliseerimisel ei tehtaks erandeid juhtudel, kui need aktid on sooritatud praeguse või endise abikaasa või partneri suhtes, nagu neid kirjeldab siseriiklik õigus.

Konventsiooni seletuskirja kohaselt tohivad konventsiooniosalised sätestada konventsioonist rangemaid, kuid mitte leebemaid õigusnorme²⁰.

Seksuaalvägivalla sätted Eesti karistusseadustikus

Istanbuli konventsiooni artiklis 36 sätestatud teod on Eesti karistusseadustikus reguleeritud paragrahvides 141, 141¹ ja 143.

Eesti karistusõiguses on karistatav inimese tahte vastane suguuhe või muu sugulise iseloomuga tegu vägivallaga või ära kasutades inimese seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama (vastavalt karistusseadustiku paragrahvid 141 ja 141¹). Nõusoleku puudumist väljendavad mõlema koosseisu puhul sõnad „inimese tahte vastane“;

---

¹⁹ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Lk 32-33, <https://rm.coe.int/1680a48903>

²⁰ *Ibid*, lk 28, punkt 155, <https://rm.coe.int/1680a48903>

samas peab lisaks nõusoleku puudumisele/tahtevastasusele esinema ka vägivald või ohvri abitusseisundi ärakasutamine.

§ 141. Vägistamine

(1) Inimese tahte vastaselt temaga suguühtesse astumise eest vägivallaga või ära kasutades tema seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, – karistatakse ühe- kuni kuueaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest:

- 1) kui see on toime pandud noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes;
- 2) kui see on toime pandud grupi poolt;
- 3) kui sellega on tekitatud kannatanule raske tervisekahjustus;
- 4) kui sellega on põhjustatud kannatanu surm;
- 5) kui sellega on kannatanu viidud enesetapuni või selle katseni;
- 6) kui see on toime pandud isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või
- 7) kui see on toime pandud ära kasutades teo toimepanija poolt narkootilise või psühhotroopse aine abil kannatanule tekitatud seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, – karistatakse kuue- kuni viieteistaastase vangistusega.

[RT I, 25.09.2015, 6 - jõust. 23.09.2015 – Tunnistada karistusseadustiku § 141 lg 2 sanktsioon põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, milles see näeb noorema kui kümneaastase lapse suhtes sugulise iseloomuga teo vägivallata toimepanemise eest karistuse alammäärana ette vangistuse 6 aastat.]

(2¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud teo eest, kui selle on toime pannud isik, keda on varem karistatud:

- 1) käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 6 sätestatud kuriteo eest;
- 2) käesoleva seadustiku § 141¹ lõike 2 punktis 6 sätestatud kuriteo eest või
- 3) vähemalt kahel korral tahtliku esimese astme kuriteo eest, mille süüteo koosseisu kuuluvaks tagajärjeks on raske tervisekahjustus, – karistatakse kuue- kuni viieteistaastase või eluaegse vangistusega.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1, 2 või 2¹ sätestatud teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistusega.

(4) Kohus võib kohaldada käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 1 sätestatud kuriteo eest kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist vastavalt käesoleva seadustiku §-s 83² sätestatule.

§ 141¹. Tahtevastane sugulise iseloomuga tegu

(1) Inimese tahte vastaselt temaga sugulise iseloomuga teo toimepanemise eest vägivallaga või ära kasutades tema seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, ja kui puudub käesoleva seadustiku §-s 141 sätestatud süüteo koosseis, – karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest:

- 1) kui see on toime pandud noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes;
- 2) kui see on toime pandud grupi poolt;
- 3) kui sellega on tekitatud kannatanule raske tervisekahjustus;
- 4) kui sellega on põhjustatud kannatanu surm;
- 5) kui sellega on kannatanu viidud enesetapuni või selle katseni;
- 6) kui see on toime pandud isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos

sätetatud kuriteo või

7) kui see on toime pandud ära kasutades teo toimepanija poolt narkootilise või psühhotroopse aine abil kannatanule tekitatud seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, –
karistatakse kolme- kuni viieteistaastase vangistusega.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud teo eest, kui selle on toime pannud isik, keda on varem karistatud:

1) käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 6 sätestatud kuriteo eest;

2) käesoleva seadustiku § 141 lõike 2 punktis 6 sätestatud kuriteo eest või

3) vähemalt kahel korral tahtliku esimese astme kuriteo eest, mille koosseisutunnus on vägivalda kasutamine, –
karistatakse kolme- kuni viieteistaastase või eluaegse vangistusega.

(4) Käesoleva paragrahvi lõikes 1, 2 või 3 sätestatud teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, –
karistatakse rahalise karistusega.

(5) Käesolevas paragrahvis sätestatud kuriteo korral, kui see on toime pandud isiku poolt, keda on varem karistatud käesolevas jaos sätestatud kuriteo eest, ei jäeta mõistetud karistust täielikult tingimisi kohaldamata.

(6) Kohus võib kohaldada käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 1 sätestatud kuriteo eest kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist vastavalt käesoleva seadustiku §-s 83² sätestatule.

Ühtlasi on inimese tahte vastane suguuhe või muu sugulise iseloomuga tegu karistatav ka siis, kui kuritegu pannakse toime, kasutades ära kannatanu sõltuvust süüdlasest (KarS § 143). Sel juhul ei pea esinema ei vägivalda ega seisundit, milles inimene ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama. Küll aga peab toimepanija ja kannatanu vahel olema sõltuvussuhe, kus toimepanijal on võimalus pakkuda kannatanule eeliseid või võtta ära hüvesid ning ta paneb seksuaalteo toime oma võimupositsiooni ära kasutades. Näiteks saab siin tuua juhtumid, kui tegemist on pereliikmega, treeneriga, ülemusega või muu inimesega, kellel on võim kannatanut kuidagi mõjutada, nii et viimane justkui nõustub vahekorraga, isegi, kui ta sellega tegelikult muul juhul vabatahtlikult nõus ei oleks.

§ 143. Suguühetele või muule sugulise iseloomuga teole sundimine

(1) Inimese tahte vastaselt temaga suguühtesse astumise või muu sugulise iseloomuga teo toimepanemise eest, ära kasutades kannatanu sõltuvust süüdlasest, kui puudub käesoleva seadustiku §-s 141 või 141¹ sätestatud vägivald või seisund, milles inimene ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, –
karistatakse kuni kolmeaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo, –
karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

(3) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, –
karistatakse rahalise karistusega.

(4) Käesolevas paragrahvis sätestatud kuriteo korral, kui see on toime pandud isiku poolt, keda on varem karistatud käesolevas jaos sätestatud kuriteo eest, ei jäeta mõistetud karistust täielikult tingimisi kohaldamata.

Üksnes nõusolekuta/tahtevastane suguuhe või muu sugulise iseloomuga tegu ei täida KarS § 141, 141¹ või 143 koosseisu.

KarS § 141, 141¹ ja 143 sätestatud teod on karistatavad sõltumata sellest, kas seksuaalvägivalla toimepanija ja kannatanu on praegused või endised abikaasad/partnerid või mitte.

GREVIO ja konventsiooniosaliste komitee hinnang Eesti õigusele seoses konventsiooni artikli 36 rakendamisega

Eesti kohta koostatud hindamisraportis avaldab GREVIO kahetsust, et karistusseadustiku § 141 kohaselt on mittekonsensuslik seksuaalkäitumine vägistamine üksnes siis, kui teo toimepanemisel kasutatakse jõudu või kasutatakse ära ohvri suutmatust osutada vastupanu²¹.

Sellega seoses tuleb GREVIO meelde, et Istanbuli konventsiooni artikli 36 kohaselt peavad vägistamist ja seksuaalset vägivalda käsitlevad sätted baseeruma asjaolul, et nõusolek tuleb anda vabatahtlikult naise vaba tahte tulemusena ja seda tuleb hinnata ümbritsevate asjaolude kontekstis²².

GREVIO rõhutab samas kontekstis, et vägistamise ohvrite peal läbiviidud seksuaaltrauma neurobioloogia uuringud näitavad, et „tardumine“ (tuntud kui „tooniline liikumatus“) on ohvrite tavaline reaktsioon, mis on seotud järgneva traumajärgse stressihäire (PTSH) ja raske depressiooniga²³.

GREVIO nõuab tungivalt²⁴, et Eesti ametiasutused reformiks karistusseadustikus sisalduvaid seksuaalkuritegusid, et võtta täielikult üle Istanbuli konventsiooni artiklis 36 nõutud vabatahtlikult antud nõusoleku mõiste ning tagada asjakohased sanktsioonid kõigi seksuaalaktide eest ilma ohvri nõusolekuta, sealhulgas juhul, kui juhtumi asjaolud välistavad kehtiva nõusoleku²⁵.

Selle soovitus on kinnitanud ka konventsiooniosaliste komitee²⁶. Seega peab Eesti detsembris 2025 andma komiteele aru konventsiooni rakendamise parandamiseks võetud meetmetest ka selle soovitusel osas.

GREVIO hinnangud teiste riikide aruannetes seoses konventsiooni artikli 36 rakendamisega

GREVIO on teiste riikide kohta koostatud aruannetes hoidnud artikli 36 rakendamise hindamisel sama joont. Seda mitte üksnes võrrelduna Eesti hindamisaruandega, vaid

---

²¹ Hindamisaruande lk 48, punkt 172.

²² *Ibid*

²³ *Ibid*. Ühtlasi teeb GREVIO siin viite ühele sellisele uuringule (hindamisraportis joonealune märkus nr 65): „Uuringud näitavad, et suur hulk ohvreid ei osuta kuriteo toimepanijale mingil viisil vastupanu: toonilist liikumatust kirjeldatakse kui tahtmatut, ajutist motoorse pärssimise seisundit, mis võib tekkida tugeva hirmuga seotud olukordades. Erinevates uuringutes teatas 37–52% seksuaalse rünnaku ohvritest märkimisväärsest liikumatusest. Vt Moller A., Sondergaard H. P. ja Helstrom L. (2017), „Tonic immobility during sexual assault – a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression“, *Acta Obstetricia et Gynecologica Scandinavica*, 2017; 96: lk 932-93.“

²⁴ Hindamisaruandes on kasutatud *urges*. Lk 49, punkt 174.

²⁵ *Ibid*, samuti hindamisraporti lisas I toodud ettepanekute loetelus, lk 74, punkt 30.

²⁶ Recommendation of the Committee of the Parties, <https://rm.coe.int/ic-cp-inf-2022-9-cop-recommendation-estonia-eng/1680a952f9>

konventsiooni osalisriikide esmastes (lähteolukorra) aruannetes läbivalt. Järgnevalt toodud näited Soome ja Saksamaa hindamisraportitest on selle ilmekateks näideteks.

Soome kohta koostatud GREVIO esmane (lähteolukorra) aruanne avaldati 2. septembril 2019. Selles aruandes on konventsiooni artikli 36 rakendamise kohta Soomele antud hinnang sarnane Eesti suhtes tehtud kriitikaga. GREVIO heidab Soomele ette, et *vägistamise kuriteokoooses ei põhine eranditult nõusoleku puudumisel, mis on Istanbuli konventsiooni seksuaalvägivalla raamistiku keskne element. Vägistamist liigitatakse jätkuvalt vastavalt vägivallatseja poolt kasutatud või ähvardatud füüsilise vägivalla raskusastmele või nõudele näidata, et ohver oli hirmu- või abitusseisundis ega suutnud end kaitsta ega oma tahet sõnastada või väljendada. Selle lähenemisviisi probleem seisneb selles, et see ei kajasta täielikult seksuaalset vägivallatsejate tegelikkust ja seda, kuidas nad ohule reageerivad. Tagajärjeks on see, et kõik seksuaalse vägivalla vormid ei ole Soomes kriminaliseeritud, nagu konventsioon nõuab. Muude tagajärgede hulka kuuluvad kõrgema künnise nõue füüsilise vastupanu tõendamisstandarditele ja fookuse nihkumine ohvri käitumisele, mitte süüdistatava tegevusele*²⁷.

Soome reformis oma kriminaalkodeksi 20. peatükki²⁸ – alates 1. jaanuarist 2023 põhineb vägistamise²⁹ ja muude seksuaalkuritegude määratlus vabatahtlikul nõusolekul³⁰. Soome sai konventsiooniosaliste komitee soovitude uusversioonis (avaldatud 2. juunil 2023) selle eest ka kiita – tervitati Soome võetud meetmeid ja saavutatud edusamme konventsiooni rakendamisel /.../ nõusolekul põhineva vägistamise definitsiooni lisamine kriminaalkodeksisse ja spetsialistide koolitamine uue sätte rakendamiseks³¹

Istanbuli konventsiooni ratifitseerimine **Saksamaa** poolt jõustus 01.02.2018³², Eestiga täpselt samal kuupäeval. Veel enne ratifitseerimist reformis Saksamaa oma karistusseadustikus seksuaalse enesemääramise vastaste süütegude sätteid, kriminaliseerides seksuaalse iseloomuga teod, mis on toime pandud ohvri selgelt tuvastatava tahte vastaselt³³. Saksamaa

²⁷ GREVIO's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) FINLAND, lk 43-44, <https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d>

²⁸ Uus Soome kriminaalkodeksi 20. peatükk inglise keeles:

<https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/0/Criminal+Code+Chapter+20.pdf/da3205c1-922b-fa9b-0117-6277c3526aa1/Criminal+Code+Chapter+20.pdf?t=1673869496624>

²⁹ **Section 1 (723/2022)**

Rape

A person who has sexual intercourse with a person who does not participate in it voluntarily shall be sentenced for rape to imprisonment for at least one year and at most six years.

The participation of a person in sexual intercourse shall not be considered voluntary if:

- 1) the person has not verbally, through his or her behaviour or in any other way expressed that he or she is participating in it voluntarily,
- 2) the person has been coerced into sexual intercourse by using violence against a person or by making a threat, or
- 3) the person has not been able to formulate or express his or her will due to unconsciousness, illness, disability, state of fear, state of intense intoxication, reduced consciousness, sudden nature of the situation, serious abuse of a special position of power or another comparable reason.

An attempt is punishable.

³⁰ <https://oikeusministerio.fi/en/sexualoffenceslaw>

³¹ <https://rm.coe.int/conclusions-on-the-implementation-of-recommendations-in-respect-of-fin/1680ab71b8>

³² <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/germany>

³³ Saksamaa karistusseadustik, § 177, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/,

Section 177

Sexual assault; sexual coercion; rape

kohta koostatud GREVIO esmane (lähteolukorra) aruanne avaldati 7. oktoobril 2022. Aruandes tervitab GREVIO vägistamise ja seksuaalvägivalla nõusolekul põhineva määratluse kasutuselevõttu ning märgib rahuloluga, et reformiprotsessiga kaasnesid olulised teadlikkuse tõstmise kampaaniad, mis tõid kaasa laiaulatusliku avaliku arutelu. Samuti tõdeb GREVIO, et reformi tulemused on positiivsed ning toob välja, et õiguspraktikutelt saadud info kohaselt on juhtumeid, mis oleks varem lõpetatud või mida ei oleks kvalifitseeritud seksuaalseks rünnakuks või vägistamiseks, mis on nüüd jõudnud kohtusse ja isegi süüdimõistva otsuseni. GREVIO tervitab seda arengut kui paradigma muutuse algust, mida konventsiooni artikliga 36 soovitakse saavutada, et tagada parem juurdepääs õiguskaitsele naistele ja tüdrukutele, kes kogevad seksuaalset vägivalda ja vägistamist, kus pole kasutatud jõudu ega ähvardusi³⁴.

-
- (1) Whoever, against a person's discernible will, performs sexual acts on that person or has that person perform sexual acts on them, or causes that person to perform or acquiesce to sexual acts being performed on or by a third person incurs a penalty of imprisonment for a term of between six months and five years.
  - (2) Whoever performs sexual acts on another person or has that person perform sexual acts, or causes that person to perform or acquiesce to sexual acts being performed on or by a third person incurs the same penalty if
    1. the offender exploits the fact that the person is not able to form or express a contrary will,
    2. the offender exploits the fact that the person is significantly impaired in respect of the ability to form or express a will due to said person's physical or mental condition, unless the offender has obtained the consent of that person,
    3. the offender exploits an element of surprise,
    4. the offender exploits a situation in which the victim is threatened with serious harm in case of offering resistance or
    5. the offender has coerced the person to perform or acquiesce to the sexual acts by threatening serious harm.
  - (3) The attempt is punishable.
  - (4) The penalty is imprisonment for a term of at least one year if the inability to form or express a will is due to the victim's illness or disability.
  - (5) The penalty is imprisonment for a term of at least one year if the offender
    1. uses force against the victim,
    2. threatens the victim with a present danger to life or limb or
    3. exploits a situation in which the victim is unprotected and at the mercy of the offender's influence.
  - (6) In especially serious cases, the penalty is imprisonment for a term of at least two years. An especially serious case typically occurs where
    1. the offender has sexual intercourse with the victim or has the victim have sexual intercourse or commits such similar sexual acts on the victim or has the victim commit them on them which are particularly degrading for the victim, especially if they involve penetration of the body (rape), or
    2. the offence is committed jointly by more than one person.
  - (7) The penalty is imprisonment for a term of at least three years if the offender
    1. carries a weapon or other dangerous implement,
    2. otherwise carries an instrument or other means for the purpose of preventing or overcoming the resistance of another person by force or threat of force or
    3. places the victim at risk of serious damage to health.
  - (8) The penalty is imprisonment for a term of at least five years if
    1. the offender uses a weapon or other dangerous implement during the commission of the offence or
    2. the offender
      - a) seriously physically abuses the victim during the offence or
      - b) by committing the offence places the victim in danger of death.
  - (9) In less serious cases under subsections (1) and (2), the penalty is imprisonment for a term of between three months and three years, in less serious cases under subsections (4) and (5) imprisonment for a term of between six months and 10 years, and in less serious cases under subsections (7) and (8) imprisonment for a term of between one year and 10 years.

³⁴ GREVIO's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) GERMANY, lk 71, punkt 251, <https://rm.coe.int/report-on-germany-for-publication/1680a86937>

Samas on huvitav, et eeltoodud positiivsele hinnangule vaatamata juhib GREVIO tähelepanu asjaolule, et vägistamise ja seksuaalse ründe käsitlemine "seksuaalaktidena, mis on toime pandud ohvri äratuntava tahte vastaselt" ei vasta täielikult konventsiooni artiklis 36 nõutud mittekonsensuslike seksuaalsete tegevuste kriminaliseerimise standardile, eriti selle lõike 2 nõudele, et nõusolek tuleb anda vabatahtlikult, lähtudes isiku vabast tahtest, mida hinnatakse ümbritsevate asjaolude kontekstis. GREVIO hinnangul tähendab see näiteks, et Saksamaa kriminaalkoodeksi § 177 sõnastus ei pruugi lubada süüdistuse esitamist juhtudel, kui ohver jääb passiivseks, kuid ei nõustu. Selleks, et tegu oleks Saksamaa seaduste järgi karistatav, peab ohver oma tahtevastasust sõnaliselt või muul viisil väljendama. See omakorda tähendab, et kriminaalmenetluses keskendutakse pigem ohvri kui süüdistatava tegudele, luues ruumi soostereotüüpidele ja vägistamismüütidele. GREVIO toob siinkohal välja, et nagu nad on ka teistes aruannetes märkinud, näitavad vägistamisohvrite seas läbiviidud seksuaaltrauma neurobioloogia uuringud, et "tardumine" (nn "tooniline liikumatus") on kannatanute tavaline traumareaktsioon³⁵.

GREVIO võtab artikli 36 rakendamisele antud hinnangu kokku sellega, et *julgustab Saksamaa ametivõime jälgima ja täiendavalt hindama uute seksuaalsete enesemääramise vastaste sätete, eelkõige Saksa karistusseadustiku § 177 rakendamist, eesmärgiga viia oma siseriiklik nõusoleku määratlus veelgi enam vastavusse Istanbuli konventsiooni artikli 36 lõikes 2 esitatud määratlusega*³⁶.

Euroopa Nõukogu on välja andnud hindamisaruannete vahekokkuvõtte ja käsiraamatu parlamendiliikmetele.

Ka GREVIO esmase (lähteolukorra) hindamisaruannete vahekokkuvõttes³⁷ rõhutatakse, et *Istanbuli konventsiooni seksuaalse vägivalla definitsiooni keskne element on vabatahtlikult, isiku vaba tahte tulemusena, antud nõusoleku puudumine.*

Samuti Istanbuli konventsiooni alane käsiraamat parlamendiliikmetele³⁸ toob välja, et *kõik riigid ei ole vägistamise osas viinud oma seadusi täielikult vastavusse Istanbuli konventsioonis sätestatud standarditega – mõnes riigis ei põhine seadusjärgne vägistamise määratlus mitte vabatahtlikult antud nõusoleku puudumisel, vaid sunnil ja jõu kasutamisel.*

Nõusolekupõhisus ehk nõusolekust/tahtevastasusest lähtumise seksuaalkuritegude kontekstis

Nõusolekust/tahtevastasusest lähtumine seksuaalse tegevuse kontekstis on mõtteliselt jagatav kaheks – nn ei-mudeliks ning jah-mudeliks.

Jah-mudeli puhul tuleb seksuaalse tegevuse osalistel väljendada oma nõusolekut seksiks³⁹ ehk n-õ aktiivne nõusolek⁴⁰. Nõusolekut saab väljendada sõnaliselt, kehakeeles või muul viisil. Kuni nõusoleku väljendamiseni see puudub, seni ei saa seda eeldada. Seega, kuni üks osapool

---

³⁵ *Ibid*, punkt 252.

³⁶ *Ibid*, punkt 253.

³⁷ Mid-term Horizontal Review of GREVIO baseline evaluation reports (2022), lk 107, punkt 360,

<https://rm.coe.int/prems-010522-gbr-grevio-mid-term-horizontal-review-rev-february-2022/1680a58499>

³⁸The Istanbul Convention - A powerful tool to end gender-based violence (2019), lk 30, file:///C:/Users/tuuli.lepp/Downloads/010820GBR_Handbook%20Parliamentarians%20Istanbul%20Conv.pdf

³⁹ Suguühteks või muuks sugulise iseloomuga teoks.

⁴⁰ Kasutatakse ka entusiastlik nõusolek, jaatav nõusolek, kinnitav nõusolek jne.

ei ole nõusolekut väljendanud, on teise osapoole asi välja selgitada, kas nõusolek on või mitte. Samas peab nõusolek olema vabatahtlik ehk antud vaba tahte tulemusena. Jah-mudel on aluseks võetud näiteks Soome, Rootsi, Taani, Islandi ja veel mitmete riikide karistusõiguses.

Ei-mudeli⁴¹ puhul eeldatakse seksuaalse tegevuse osaliste nõusolekut seni, kuni üks osalistest väljendab, et ta ei ole toimuvaga nõus. Selle mudeli järgi on vaikimine nõusolek. Nõusoleku puudumist saab samuti väljendada nii sõnaliselt, kehakeeles kui muul viisil, samas on ei-mudelit kritiseeritud seoses kannatanu tardumisreaktsiooniga, millele juhtis tähelepanu ka GREVIO. Ei-mudel on aluseks võetud näiteks Saksa ja Austria karistusõiguses.

Istanbuli konventsiooni artikli 36 sõnastuse, konventsiooni seletuskirja teksti, erinevate konventsiooni osalisriikide kohta koostatud GREVIO hindamisaruannete, konventsiooniosaliste komitee poolt tehtud soovitude ning ka muude temaatiliste Euroopa Nõukogu väljaannete pinnalt saab järeldada, et jah-mudel vastab kõige paremini Istanbuli konventsiooni regulatsioonile. Saksamaa näitel saab väita, et ei-mudel ei pruugi olla Istanbuli konventsiooniga täiel määral kooskõlas.

Kokkuvõtte, järeldused ja võimalikud edasised sammud

Seksuaalse enesemääramise vastased süüteod, täpsemalt KarS § 141, 141¹ ja 143 ei vasta täna täiel määral Istanbuli konventsiooni artiklile 36.

Konventsiooni artikli 36 lõige 2 sätestab, et nõusolek tuleb anda vabatahtlikult inimese vaba tahte tulemusena, mida hinnatakse kaasnevate asjaolude kontekstis.

Ka konventsiooni seletuskirjas tuuakse esile, et artikli 36 rakendamisel peavad konventsiooniosalised sätestama kriminaalõigusnormid, mis hõlmavad vabatahtliku nõusoleku puudumise kontseptsiooni kõigi punktides a kuni c loetletud seksuaalsete tegevuste puhul. Siiski jäetakse (konventsiooni) osapoolte otsustada, millist konkreetset sõnastust õigusaktides kasutada ja millised on tegurid, mida peetakse vabatahtliku nõusoleku andmist välistavaks.

Samuti GREVIO rõhutab, et Istanbuli konventsiooni seksuaalse vägivalda definitsiooni keskne element on vabatahtlikult, isiku vaba tahte tulemusena, antud nõusoleku puudumine ning artikli 36 kohaselt peavad seksuaalset vägivalda käsitlevad sätted baseeruma sellel asjaolul.

Eesti karistusõiguses on karistatav inimese tahte vastane suguuhe või muu sugulise iseloomuga tegu vägivallaga või ära kasutades inimese seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama (vastavalt karistusseadustiku paragrahvid 141 ja 141¹). Nõusoleku puudumist väljendavad mõlema koosseisu puhul sõnad „inimese tahte vastane“, samas peab lisaks nõusoleku puudumisele/tahtevastasusele esinema ka vägivald või ohvri seisundi ära kasutamine. KarS § 143 puhul ei pea esinema vägivalda ega seisundit, milles inimene ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, küll aga peab toimepanija ja kannatanu vahel olema sõltuvussuhe. Seega, üksnes nõusolekuta/tahtevastane suguuhe või muu sugulise iseloomuga tegu ei täida KarS § 141, 141¹ või 143 koosseisu.

Kui soovime viia Eesti karistusõiguse Istanbuli konventsiooni artiklile 36 vastavaks, peaksid KarS § 141, 141¹ ja 143 lähtuma nõusolekust/tahtevastasusest.

---

⁴¹ Kasutatakse ka EI tähendab EI, tahtevastatus jne.

Ühtlasi peaks karistatav olema nõusolekuta/tahtevastane suguuhe või muu sugulise iseloomuga tegu, ilma et lisaks nõusoleku puudumisele/tahtevastasuse väljendamisele peaks samaaegselt esinema veel mingeid täiendavaid tingimusi.

Loogiliseks järgmiseks sammuks on seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse (VTK) koostamine, milles pakume välja erinevad variandid, milliseid KarS-i sätteid ja kuidas muuta.

Selleks peaks VTK vastama muuhulgas järgmistele küsimustele:

- Kuidas läheneda nõusolekust/tahtevastasusest lähtumisele ehk kas valida jah-mudel või ei-mudel?
  - Tuua välja mudelite plussid, miinused ja mõjud (menetlusele, ohvrite kaitsele, soolisele võrdsusele, halduskoormusele, kahtlustatavate-süüdistatavate põhiõigustele jne).
  - Kirjeldada detailselt jah-mudeli ja ei-mudeli variatsioonid, sest mõlema mudeli piires on võimalik asja lahendada erinevalt.
- Pidades silmas, et tõendamise keerukus ei kao, kuidas tagada, et menetlusosaliste õigused on kaitstud, süütuse presumptsioon jääb kehtima jne?
- Milliseid lisategevusi seadusemuudatus nõuab (näiteks menetlejate ja teiste seotud isikute koolitamine)?

VTK tuleb teha seotud asutusi ja huvigruppe kaasates (ministeeriumid, ülikoolid, kohus, prokuratuur, advokatuur, politsei, õiguskantsleri kantselei, huvikaitsjad, kodanikuühiskonna esindajad jt), et selgitada välja sobivaim lahendus. Sobivaima lahenduse osas on vaja poliitilist otsust.

Ühtlasi arvestada asjaoluga, et 2025 lõpus peame andma konventsiooniosaliste komiteele ülevaate vahepealsetest arengutest ehk konventsiooni rakendamise parandamiseks võetud meetmetest.